

C 23903

A POZSONYI
MAGYAR KIRÁLYI ERZSÉBET-TUDOMÁNYEGYETEM
1916/17. TANÉVI IRATAIBÓL.
I. FÜZET.

EX ACTIS UNIVERSITATIS SCIENTIARUM
REGIAE HUNGARICAE ELISABETHINAE POZSONYENSIS
ANNO MCMXVI—XVII.

— FASCICULUS I. —

AZ 1916/17. TANÉVRE MEGVÁLASZTOTT
EGYETEMI HATÓSÁGNAK BEIKTATÁSA
ÉS A
TANÉV MEGNYITÁSA

ALKALMÁBÓL 1916. ÉVI SZEPTEMBER HÓ 30-ÁN

TARTOTT

ÜNNEPÉLYES EGYETEMI KÖZGYÜLÉS.

CONVENTUS GENERALIS SOLENNIS

OCCASIONE

INSTALLATIONIS MAGISTRATUS UNIVERSITATIS

ET

INCHOATIONIS ANNI SCHOLASTICI MCMXVI—XVII

DIE XXX. SEPTEMBRIS ANNI MCMXVI. CELEBRATUS.

POZSONY.

EDER ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL.

1917.

I.

DR. POLNER ÖDÖN,

AZ 1915/16. TANÉV

REKTORI HATÁSKÖRREL FELRUHÁZOTT DEKÁNJÁNAK

BESZÉDE,

MELLYEL AZ 1915/16. TANÉVRŐL BESZÁMOL.

ORATIO

DRIS EDMUNDI POLNER

DECANI, RECTORIS PRO ANNO SCHOLASTICO MCMXV—XVI

MUNERE FUNGENTIS, EUNDEM ANNUM RESPICIENTIS.

Mélyen tisztelt egyetemi Közgyűlés!

Szívünkben templomi áhitattal eltelve gyűlünk össze ismét e mind komolyabbá és komolyabbá váló időkben, hogy számot adva az elmúlt tanév eseményeiről és fogantatva az egyetem vezetésében szabályszerűen beállott változást az új tanévet megnyissuk. Az elmultakról számot adni az én kötelességem, a jövődő útjait egyengetni, székét elfoglaló hivatali utódom feladata; de engedtessek meg majd nekem is, hogy a multat a jövődővel összekössem s vizatekintve a multa, a jövődőre következtessenek.

Mindenekelőtt azonban üdvözlöm megjelent kedves vendégeinket, a különféle hatóságok tisztelt képviselőit és a diszes nagyközönséget, kik úgy, mint már a multban többször, ez alkalommal is tanújelét adták szives érdeklődésüknek.

Nagyérdemű ünneplő közönség!

Második évét zárjuk le ez alkalommal egyetemi életünknek. Ez az évünk épűgy, mint az első, rendkivűli körűlműnyek között folyt le; egyetemi életűnk folyása tehát rendes szintűn nem lehetett.

A kezdet nehűzségeit a háborű okozta súlyos körűlműnyek még inkább megnehezítették. Ezért az elmult rűpke tanév nagy dolgokat az egyetem számára alig hozhatott. A fokozatos kiépítés rendszerűre helyezve, a csak egy karral megnyűlt pozsonyi egyetem aműgy is szokatlanul szűken alapoztatott meg; a szűk alapzaton kell a

továbbépítést rendkívüli körülmények között folytatni. Mindennek daczára azt hiszem, elmondhatjuk, hogy az egyetem fejlődött és nőtt s a jövőt illetőleg nincs okunk elcsüggedni; a további megerősödéésre és kiépülésre meg van a remény.

A régiek meghatározása szerint az egyetem „Universitas doctorum et scholarium“. A doktorok, vagyis tanárok közössége, egyeteme. Az egyetem emez alkatrészeinek életéről és állapotáról kell ennél fogva elsősorban beszámolnom.

Az egyetem tanári karában az elmúlt évben csak annyiban volt változás, hogy az első évben hősi halált halt fiatal tagtársunk, Degré Lajos elhunytával megüresedett büntetőjogi tanszékre sikerült megnyerni egyik régebbi egyetemről hazánk egyik első kriminalistáját, dr. Finkey Ferenc volt kolozsvári egyetemi ny. r. tanárt, kiben nemcsak elsőrangú tanárt és tudományos bűvart, hanem kitünő kollegát és melegszívű emberbarátot is nyertünk, kinek munkássága nemcsak az elméleti tudományok terére, hanem a napjainkban különösen fontos „patronage“-nak gyakorlati kérdéseire is kiterjed.

Nevezett kollegánk Pozsonyba jövele örvendetes tanúbizonyossága a pozsonyi egyetem jövőjébe vetett erős hitnek. Hogy valamelyik régibb, szélesben megalapozott egyetemnek tanára átmenjen valamelyik fiatalabb és még kezdetleges állapotokkal küzdő egyetemre, mindenesetre bizonyítéka annak, hogy az újabb egyetemnek is meg van a maga vonzó ereje; ami természetesen még nem jelenti azt, hogy ez utóbbi felette áll amannak.

A most említett kinevezésen kívül bizonyítja egyetemünk vonzó erejét más hasonló körülmény is. Bizonyára senki sem venné rossz néven, ha a pozsonyi egyetem egyik-másik tanára az ország valamely régebbi egyeteme részéről

jövő megtisztelő meghívásnak engedve, ily régebbi egyetemre való kinevezést elfogadna. Talán nem véték a köteles discretio ellen, ha közlöm ez alkalommal, hogy az elmúlt tanévben ily megtisztelő meghívás felajánlása osztályrészsül jutott egyetemünk nem is csak egy tanárának s hogy az illetők mégis Pozsonyhoz maradtak hivek. Idősebb testvéreink, az illető egyetemek, ne vegyék ezt a közlést dicsekvésnek, elbizakodottságnak vagy egyéb rájuk nézve sértő nyilatkozatnak, mert csak annak bizonyítékául kívántam felhozni, hogy Pozsonynak és egyetemének meg van a maga vonzó hatása. Nem vagyok szerénytelen, hogy ezt a vonzó hatást egészen egyetemünknek tulajdonítsam, mert hiszen abban kétségtelenül igen nagy része van a városnak, melyben egyetemünk el van helyezve, kedvező fekvésének s az egyetemi életre itt meglevő sok kedvező körülménynek; de fényesen bizonyítja, hogy a pozsonyi egyetem jövőjét félteni nincs okunk.

Kinevezett orvostanár-kollegáink, közös sajnálatunkra még a második tanév folyamán sem élhettek tanári hivatásuknak, mert az orvosi kar még nem nyílt meg. Annál inkább kivették részüket tanársegédeikkel egyetemben a háború folytán megsokasodott és megsúlyosodott gyógyítás és rokkantkezelés áldásos, de fárasztó munkájában s e tekintetben valóban önfeláldozó tevékenységet fejtettek ki.

Az egyetemi hallgatóság a lefolyt tanévben csökkent. Az egyetlen karra beiratkozott hallgatók száma volt az I. félévben: 145, a II. félévben: 100; a rendkívüli hallgatóké az I. félévben 2, a II. félévben 27. Ez utóbbiak majdnem kizárólag az államszámviteltani tanfolyamra beiratkozott nők voltak.

A hallgatóság számának csökkenése természetes következménye a folyton nagyobb és nagyobb mértékben kiterjedő katonai, illetve népfelkelői behívásoknak. A rendes

katonai szolgálat ideje különben is ama korosztályokra terjed ki, melyeket az értelmiségi pályákra készülő ifjúság a főiskolákon tölt el s így a háború hatását már az első tanévünk is megérezte. A rendes katonai szolgálatra be nem váltaknak népfelkelői szemléje, a 19, majd 18 éves népfelkelőknek behívása még erősebben ritkította meg hallgatóságunk sorait, úgy, hogy az ez évben beiratkozott hallgatóink száma a múlt tanévnek 77%-ára csökkent le az I. félévben és 60%-ára a II. félévben. Mégis, ha tekintetbe vesszük azt a csökkenést, amely a budapesti és kolozsvári egyetemeken a háborút megelőző állapotokhoz képest beállott, akkor a csökkenésnek ugyanazt az arányát véve számításba megállapíthatjuk, hogy egyetemünk fennálló jog- és államtudományi karának hallgatói — normális, békés időket feltételezve — mindjárt az első években meghaladták volna azt a számot, amelyet a volt jogakadémia a legnépesebb korszakában elért. Ismét egyik jele annak, hogy egyetemünk jövőjét nem kell félteni.

Hallgatóink mellett meg kell emlékeznem azokról, akik nem lehettek hallgatóink, mert más, nagyobb kötelesség, a haza védelme szólította el őket körünkből. Fájdalom, a harcztérre eltávozott ifjaink közül nem egy sohasem fog már visszatérni; nem egyről értesültünk, hogy messze földön fogoly s nem egyet láttunk viszont csonkán, bénán, roncsolt testtel. A hőiesen elesettek hozzátartozóinak adjon a Gondviselés vigasztalást s fájdalmukban enyhülést; a távol idegenben fogolyként szenvedőknek s akik érettük remegnek, kitartást és türelmet, míg üt a szabadulás órája; a bénáknak és rokkantaknak elegendő lelki erőt; hogy a rájuk rakott nehéz keresztet elviselni bírják.

Reméljük azonban s ezért buzdón fohászkodunk is, hogy a harcztérre távozott ifjúság nagy része teljes testi és szellemi erejében visszatér s majd folytatni fogja tanul-

mányait ott, ahol elhagyta. Hogy az időközben elvesztett időért hogyan kárpótoltassék, arra beszédem folyamán még visszatérek.

A pozsonyi egyetemre beiratkozó hallgatóság értelmi erejéről, hogy úgy mondjam, fajsúlyáról csak elismerőleg nyilatkozhatom. A pozsonyi egyetem ifjúsága, mely túlnyomólag az ország nyugati vidékéről kerül ki, visszatükröződése annak a kulturális állapotnak, amelyben országunk eme része van s csak örömmel és megelégedéssel konstatálhatom, hogy az ifjúság oly értelmiségi állapotot tükröztet vissza, amely megelőzheti az ország többi részeiben uralkodót, de mögötte nem áll.

A hallgatóság szorgalmi állapota tekintetében ez alkalommal csak annyit kívánok megjegyezni, hogy voltak szorgalmas hallgatóink, akik elismerésre méltó buzgalommal szentelték idejüket és tehetségüket a tanulásnak, az önképzésnek; egy részük azonban hódolt annak a, sajnos, országszerte elterjed szokásnak, hogy távol marad az egyetemtől még kényszerítő ok nélkül is. E jelenségnek okairól és orvoslási módjairól sokat lehetne beszélni, de azokra most kiterjeszkedni nem akarok s csak jelzem, hogy azokkal a háború befejeztével komolyan kell foglalkozni.

Szorgalmas és tehetséges hallgatóink közül név szerint is meg kell említenem azokat, akik szorgalmuknak látható jutalmát nyerték akár az által, hogy vizsgájukat kitüntetéssel állották ki, akár az által, hogy ösztöndíjakban részesültek. Kitüntetést nyertek az első alapvizsgálaton Lázár Elemér és Singer Jenő; a harmadikon: Herzog-Jakubovitz Ottó és Kreiker Jenő; a mi egyetemünkön végzett joghallgatók közül kitüntetéssel szigorlatoztak: Haspel Antal, Jeszenszky Tibor, Pótfay Ödön és Weisskircher Richárd.

Ösztöndíjakban részesültek: Haspel Antal IV. éves joghallgató a Mária Terézia-féle váci 300 koronás ösztön-

díjban, Hrabovetz Alajos a Dlabáts-féle 200 koronás ösztöndíjban s Párkány Lajos III. éves joghallgató a Koháry-féle 150 koronás tanulmányi segélyben; még régebben nyert ösztöndijaikat tovább is élvezték: Kubicza József Tibor a Dlabáts-féle győri 300 koronára felemelt ösztöndíjat, Laky István III. éves joghallgató a Mária Terézia-féle 300 koronás ösztöndíjat s Nemessányi Ernő II. éves joghallgató a Király János püspök-féle 100 koronás ösztöndíjat.

Hallgatóságunkat pályakérdések kitűzésével az elmúlt tanévben, sajnos, nem serkentettük; a rendes egyetemi tanuláshoz nagyobb munkásságukat pályadíjakkal nem jutalmazhattuk. Az elmúlt tanév eme negatív eredményének oka egyszerűen az, hogy a pályamunkák jutalmazására alapunk még nem volt. De a múlt tanév folyamán e tekintetben örvendetes változás állott be, amennyiben az egyetemi tanács megkeresésére Pozsony szab. kir. város közönsége a törvényhatósági bizottság 1915. évi december 6-án tartott közgyűlésén elhatározta, hogy három jogkari pályamunka jutalmazására évenként 1200 koronát bocsát az egyetem rendelkezésére. Pozsony város hatósága eme bőkezűségért ez alkalommal is hálánkat és köszönetünket kell nyilvánítani; vele Pozsony városa követte Kolozsvárnak szép példáját, mely az ottani egyetem megnyitásakor szintén tetemes összeggel járult az egyetemi pályadíjalap megalkotásához. Időközben a magas kormány is átadta az egyetemnek a volt pozsonyi kir. jogakadémiánál fennmaradt pályadíjalapot, amelynek egy része ugyancsak a város adományaiból származik és így lehetővé vált, hogy a most megnyíló tanévre öt pályakérdést tüsszünk ki, melyeknek sikeres megoldása egyenként 400 kor. jutalomban fog részesülni. Habár a jog- és államtudományokat művelni óhajtó ifjúságnak nagy része meg is van fosztva

ez idő szerint attól, hogy a pályázatokban részt vegyen, hinni akarjuk, hogy a pályázat nem lesz egészen sikertelen.

A fentiekben volt már alkalmam rámutatni, hogy hallgatóságunk igen nagy részét elvonta a háború. Az egyetemi ifjúságnak nagy része immár két év óta a harc-téren van; minden jel arra mutat, hogy még a harmadik évét is ott fogja tölteni. Az egyetemi ifjúság tanulmányi idejének, mely 8—10 félévre terjed ki, hat félévét, tehát egész tanulmányi idejének $\frac{3}{4}$, illetve $\frac{3}{5}$ részét elveszti. A magas kormány tett már intézkedéseket az iránt, hogy a katonai szolgálatot teljesítőik tanulmányi idejébe egy, esetleg két félév beszámíttassék. Az egyesekre nézve azonban ez a maximalis két félév nem igen pótolja az elvesztett hat félévet úgy, hogy önként felmerül a kérdés, nem kellene-e ezen a téren még tovább menni? A méltányossági szempontok a mellett szólnak, hogy erre a kérdésre igennel feleljünk; a köznek az érdeke azt kívánja, hogy a dolgot nagyon is fontoljuk meg. Azok a feladatok, melyeknek elvégzése az egyetemi pályák embereire a háború utánra várnak, nehezebbek és számosabbak lesznek, mint voltak a háború előtt. A törvényhozás és kormányzás, a közigazgatás és igazságszolgáltatás, a gyógyítás és egészségápolás, a nevelés és közoktatás terén oly nehéz feladatok körvonalai bontakoznak ki már most is előttünk, hogy láthatjuk, azok megoldásához csak alapos készültséggel és tudással lehet majd hozzáfogni. S midőn ily nagy készültség és tudás megszerzésére vannak ráutalva azok, akik e pályákra készülnek, helyes-e, hogy tanulmányi idejüket, melynek valóságos kihasználását épen a háború után szigorúan meg kell majd követelnünk, az egyesek iránti méltányossági szempontból megrövidítsük. A közérdek követelményei és az egyesek iránti indokolt méltányossági szempontoknak tehát oly összeütközése előtt

állunk, amelynek kiegyenlítése súlyos gond és nehéz kérdés lesz. Bizonyos, hogy a harctéren lévő és a katonai szolgálatban álló ifjaink összehasonlíthatatlanul több élettapasztalatot szerezhettek, mint itthon békeidőben; de ezek a háborús élettapasztalatok egyedül alig lehetnek alkalmasak arra, hogy a háborús tapasztalatok leszűrt eredményét is közlő felső oktatásnak hiányát kipótolják. Az is igaz, hogy ifjúságunk egyik kis része a harctéren is folytatja tanulmányait, dícséretre méltó szorgalommal tanul a lövészárókban és lerakja vizsgáit; de még ezek tekintetében is kérdés, vajjon a lövészárók harci zajában végzett tanulástól várhatunk-e oly eredményt, mint attól, mely az egyetem légkörében folyik.

Hallgatóink szellemi javainak előmozdítása csak egyik, bár fő részét teszi feladatunknak. Feladataink részül kell tekintenünk az anyagiakban szűkölködő hallgatóinknak anyagi téren való támogatását is, különösen a megélhetést rendkívül nehézzé tévő mai körülmények között. A jó szerencsére e tekintetben segítségünkre jött, a mennyiben a múlt tanév folyamán nagyobb oly pénzforráshoz jutottunk, a melynek célja az egyetemi Diákasztal intézménye. Dr. Gárdos János, 1894 január 11-én kelt végrendeletével az állam által Magyarországon felállítandó harmadik egyetemen létesítendő diákasztal, Mensa academica, számára nagyszabású alapítványt tett. A debreceni és pozsonyi egyetemek egyidejű felállításával kérdésessé vált, az alapítvány élvezete melyik egyetemet illesse. A miniszter úr Ő Nagyméltósága úgy döntött, hogy az alapítvány, illetve annak élvezete a két egyetem között egyformán osztassék meg. A nemeslelkű alapító emlékét kísérelje áldás, a miniszter úr Ő Nagyméltóságának böles és igazságos intézkedését fogadja itt hálás köszönet. Az alapítvány egyik felének kamatai egyetemünk számára kiutaltatván, lehet-

ségessé vált, hogy a Diákasztal intézményét a II. fél-
 évben megnyissuk. A kezdet igen szerény volt; az intéz-
 ményt hallgatóságunk köréből sokkal kevesebben vették
 igénybe, mint a mennyire számítottunk és mint a mennyit
 a rendelkezésre álló forrásból ellátni birtunk volna. Az ez
 által önkéntelenül előállott megtakarításból s a folyó évre
 újra rendelkezésünkre bocsátott összegekből lehetséges lesz,
 hogy a rászoruló hallgatóság támogatását a folyton nagyobb
 mértékben nehezedő viszonyok közt fokozottabb mérték-
 ben eszközölhessük és egyik részének talán még lakás-
 szükségén is segítsünk. Nemcsak a lakásszükség szempont-
 jából, de sok más szempontból is *igen kívánatos volna külön
 egyetemi internátus létesítése*. Ezt magas kormányunk tervbe
 vette, de mint minden nagyobb szabású kezdeményezésre,
 erre is bénítólag és akadályozólag hat a háborús állapot.
 Addig is tehát, míg az internátus fel lesz állítható, más
 módokat kell keresnünk, hogy a rászoruló hallgatóság
 lakás és ellátás szükségletén segíthessünk.

A volt jogakadémián külön jogászsegélyző egyesület
 működött, melynek 64.000 korona névértékű értékpapirból
 és majdnem 1000 korona készpénzből álló vagyona
 maradt! Egyetemünk tanácsa már az első év folyama
 alatt felterjesztést tett, hogy ez a vagyon az egyetem jog-
 és államtudományi karának kebelében hasonló célú egye-
 sület rendelkezésére álljon. A mult tanév folyamán újabb
 felterjesztést tettünk, hogy az egyetem kezelésébe átadott
 fenti vagyon jövedelme rendeltetésének megfelelően szegény-
 sorsú joghallgatók segélyezésére forditassék. Egyetemünk
 most várja a miniszter úr határozatát, melynek érdeme
 iránt kétség nem foroghat fenn. A jogászsegélyző alap
 javára azonban egyetemünk fennállása óta is történtek
 adakozások; ezek közül különösen ki kell emelni a po-
 zsonyi I. takarékpénztár adományát, amely intézet egye-

temünk fennállásának mind a két évében 100—100 koronát bocsátott e célra az egyetem rendelkezésére. Fogadja érte ez alkalommal is köszönetünket.

Egyetemünknek az iméntiekben vázolt belső életéről át kell immár térnem a külsőre, az egyetem és egyes intézetei fejlesztésének és kiépítésének kérdéseire.

E tekintetben mindenekelőtt a jog- és államtudományi kar szemináriumai tekintetében elért eredményt kell megemlítenem. A jog- és államtudományi oktatásnak ma már egyik legkiválóbb színtere a szeminárium vagyis azok az intézetek, a melyekben mintegy tudományos műhelyekben azok, a kik behatóbb és magasabb képzettségre kívánnak szert tenni, tevékeny munkálkodással érhetik el céljukat. E szemináriumok berendezésére és felszerelésére, valamint további működésére szükséges összegeket a kar arra irányuló kérelmére és javaslataihoz képest a Miniszter úr kiutalványozta s jelenleg még csak ez intézetek elhelyezésére vonatkozó tárgyalások vannak folyamatban. Az erdélyi menekültek elhelyezése azonban, a mi minden rendelkezésre álló szabad helyet lefoglalt, e kérdésben is — remélhetőleg nem hosszú időre — fennakadást okozott.

A jogi kar egy más irányban is fontos újítást valósított meg az ugynevezett gyakorlati joganyaggyűjtemény felállításával. A jogi oktatás eddig tulnyomólag elméleti előadásokból, az ismereteknek szóval való közléséből állt, de nélkülözötte az oktatás tárgyait képező anyagon való bemutatást, a szemléltetést, a mely más karokon annyira bevált. A jogi oktatás emez egyoldalúságán kivánt a jogi kar segíteni, midőn elhatározta és fogantba is vette oly gyűjteménynek felállítását, mely a jogi élet legkülönbébb tárgyait tartalmazva lehetővé tegye, hogy oktatásunknak anyagát a jogtanárok is bemutathassák szemléltetőleg s előadásukat ezzel vonzóbbá és tanulságosabbá tehessék.

Az egyetemi könyvtár, mely a régi jogakadémiai könyvtárnak és a volt városi könyvtárnak egyesített 52515 kötetnyi állományából keletkezett s mely jelenleg a Klarissza-utcai régi gimnáziumi épületnek egész első emeletét s második emeletének három helyiségét foglalja el, az elmúlt tanévben is szép gyaropodásnak örvendett, a mennyiben 10.364 kötettel szaporodott. Csak ajándék útján 5751 kötet jutott birtokába. Ez ajándékkönyvek közül 5614 darab néhai dr. Udránszky László, a budapesti egyetemnek volt élettan-tanára hagyatékából származik, melyért e helyütt hálánkat nyilvánítani el nem mulaszthatjuk. E szép gyaropodások folytán könyvtárunk állománya 63.502 kötetre emelkedett. Nagyobb de szállítási nehézségek miatt még át nem vett könyvadományt juttatott könyvtárunknak dr. Tauffer Vilmos budapesti hírneves orvostanár is, melyért szintén fogadja köszönetünket.

Az egyetem fejlesztése érdekében mindjárt az elmúlt tanév kezdetén felterjesztéssel éltünk az orvosi kar mielőbbi, lehetőleg még az ősön való felállítása iránt. Az orvosi kar mielőbbi felállításának szükségét minden illetékes tényező elismeri és a Miniszter úr ismételten is kifejezte azt a szándékát, hogy az orvosi kar, ha előbb nem, 1917. évi szeptember havában megnyiljék. De most már nem csak pusztán szándékról van szó, hanem konkrét elhatározásról és intézkedésről is, a mennyiben az orvoskari helyiségek részben való elhelyezésére szolgáló munkálatok az állami kórháztelep két épületét összekötni hivatott szárny építésével már megkezdődtek. Hogy ezeknek az építkezéseknek befejezésével és foganatosításával az orvosi kar a jövő tanév kezdetén valóban meg legyen nyitható, az természetesen a háború további alakulásától függ. A jelenlegi pillanatban, bármily melegen is óhajtjuk a terv megvalósítását, bármennyire ragaszkodunk is ahhoz, meg kell barát-

koznunk azzal a gondolattal, hogy a már megvalósítás stádiumába jutott terv újabb haladékot fog szenvedni.

Az orvosi karnak 1917. év őszén leendő megnyitása azonban minden körülmények között csak úgy valósítható meg, ha az orvosi kar működéséhez szükséges intézetek egy része ideiglenesen nyer elhelyezést. A hátralevő egy év a végleges építkezések keresztülvitelére akkor sem volna elegendő, ha az egyetem végleges elhelyezésével kapcsolatos összes előzetes kérdések már meg volnának oldva. Addig tehát, míg az előzetes kérdések megoldása után a végleges intézetek megfelelő helyen és módon felépülhetnek, az orvoskari intézetek ideiglenes elhelyezésre szorúlnak és csak e célból történnek a jelenlegi állami kórházon az átalakító és kiegészítő építkezések. Az ideiglenes elhelyezés bizonyára nem mondható ideális állapotnak. *De a felső oktatásnak, az orvosképzésnek annyira országos érdeke, Pozsony városának pedig különleges helyi érdeke az orvosi kar mennél előbb való megnyitása, hogy azt nem szabad elodázni és egyelőre az ideiglenes elhelyezéssel is meg kell elégedni.* De éppen azoknak az érdekeknek szempontjából, amelyek sürgőssé teszik az orvosi kar felállítását, az is nagy baj volna, ha az ideiglenes elhelyezés véglegessé válnék, ha nem kezdődnének meg azonnal, mihelyt lehet, vagyis mihelyt a helykérdéssel kapcsolatos kérdések megoldatnak és a háborús állapotok megengedik, a végleges építkezések.

Az orvosi kar felállításával és fejlesztésével szoros kapcsolatban van, amint ebből is látszik, az egyetem elhelyezésének régóta vajudó kérdése. Habár az egyetem egyes karai, e karoknak egyes intézetei elhelyezhetők volnának szétszórtan, régi, átalakított épületekben is, senki sem fogja kétségbe vonhatni annak a törekvésnek jogosultságát és helyességét, hogy az egyetem egyes részei

és intézetei megfelelő fekvésű és megfelelően megépített és felszerelt épületekben, egymással kapcsolatban helyeztessenek el. Az ily elhelyezésre való törekvés különösen ujonnan felállított egyetemnél indokolt, ahol a hosszú időközön keresztül, részletenkint való fejlődésnek állapota nem hozza magával azt, hogy az egyetem egyes intézményei egymástól szétszórassanak. Az egyetemek mai fejlődési foka mellett azonban valamely egyetemnek a fent jelzett módon való elhelyezése egész egyetemi telepet feltételez, ami tulajdonkép egész városrészt jelent. Nem esoda, hogy ily egész városrészt jelentő egyetemi telepnek elhelyezése az illető város közvéleményét, melyet érint, élénken foglalkoztatja; de bizonyos, hogy e feladatnak minden szempontot kielégítő, megfelelő megoldása sok nehézségbe ütközik.

A pozsonyi egyetem elhelyezésének kérdése is régóta foglalkoztatja Pozsony város közvéleményét és méltán. Az elhelyezés kérdése kis idő óta lekerült a nyilvánosság szinpadáról. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az illetékes tényezők ne foglalkoztak volna vele és hogy e kérdésben ne történt volna semmi. Történtek lépések és intézkedések s ezek a dolgot a megoldáshoz közelebb hozták. Az egyetemi tanács az elmúlt tanévben a maga egészében tárgyalta a kérdést és memorandummal fordult a miniszter úrhoz; a miniszter úr is megindította a szükséges tárgyalások menetét. A kérdés azonban, mint már jeleztem, nem könnyű általánosságban sem, de a mi egyetemünkre vonatkozólag különösen nem az! Még az egyetem megnyitása előtt sokáig vitatott ellentétes álláspontok állottak egymással szemben, amelyek mind a két irányban érvényesülni kívánkoztván, a kérdést kizökkentették a helyes kerékvágásból. Ennek folytán a helykérdés megoldása még nehezebbé vált, de épen ezért türelemmel kell a ne-

hézségek elhárítását és az új megoldást megvárni. Ez az új megoldás meggyőződésem szerint jó irányban halad; olyanban, mely úgy az egyetemnek, mint a városnak minden rendű érdeke szempontjából a legkivánatosabb és amelyet nemsokára örömmel és általános meglelégedéssel fog a nagy nyilvánosság is üdvözölni!

Az előadottakból kitünhetik, hogy egyetemünk nagy épületéhez az elmúlt tanévben is raktunk le néhány téglát; hogy annak kiegészítése, ha kis lépésekkel is, de halad. Zajos sikerekre nem mutathatunk rá, gyors eredményekben nincs részünk, de senkit, ki az egyetem iránt érdeklődéssel és szeretettel viselkedik, ez ne aggasszon, mert ha visszagondolunk a korosabbak élettapasztalatainak még ifjúságunkban lelkünkbe vésett ama bölcs mondásaira, melyek a kicsiny mustármagból kinövő terepélyes nagy fáról, a nem erőszakkal, de folytonos, állandó hatással köveket kivájó esőcseppről, az idővel a gulák magasságát elérő, de pillanatnyilag alig észrevehetően szállongó porrétegről szólnak, akkor bizhatunk benne, hogy lassan járva mi is messze érünk, hogy a porszemek állandó összehordásából és folytonos összerakásából a mi pozsonyi egyetemünk is hatalmas épületté fog emelkedni. —

A mult tanévről szóló beszámolómat ezzel elvégezvén, mielőtt hivataloskodásomnak utolsó formális cselekményét, a dékáni és rektori méltóság átadását teljesíteném, hátra van a köszönetnek és hálának kifejezése azokkal a tényezőkkal szemben, akik az egyetemet és annak vezetőjét a mult tanévben működésében támogatták és segítették.

Köszönet és hála elsősorban a Miniszter Úr Ó Nagyméltóságának, aki bizalmával megajándékozott s pozsonyi egyetemünkre vonatkozó terveibe bepillantást engedett. Láthattam ezekből, hogy egyetemünk ügyét mily szeretettel s a részletekig menő beható gondoskodással karolta

fel és mint igyekeznek a nehéz külső körülmények között és nehéz akadályok ellenére is annak fejlesztését minden erejével előbbre vinni. Adja Isten, hogy ebbeli törekvésénél előbb siker koronázza. De köszönet és hála az Államtitkár Uraknak, a magas miniszterium főiskolai ügyosztálya széles látókörű és gazdag tapasztalatú vezetőjének és minden tagjának, akik mindnyájan szíves előzékenységgel és jó indulatú hajlandósággal fogadták és intézték el az egyetem különböző ügyeit, kisebb, nagyobb kívánságait és óhajait.

Köszönet és hála kedves tanártársaimnak, az egyetemi tanácsot alkotó egész tanári kar minden egyes tagjának, akik megértő készséggel és kollegiális barátsággal támogattak és segítettek az egyetem kormányzatában. Ami jót és hasznosat az elmúlt tanévben alkottunk, az túlnyomólag az ő érdemük. Nézeteltérések és véleménykülömbiségek lehettek közöttünk; személyi ellentétek nem zavarták a tanári kar összhangját. Maradjon meg ez a szeretetteljes összhang továbbra is, hiszen nem kell messze mennünk, hogy olvashassuk Pozsony város sok szép történelmi emlékeinek egyikén, a Mihály-kapun: „omne regnum in se ipsum divisum desolabitur“; „elpusztul minden ország, mely önmagában megoszlott“!

Köszönet és hála az egyetem központi adminisztratív személyzetének, a fáradhatatlanul buzgó quaestor és gondnok urnak, valamint az egyetemi könyvtár igazgatójának és személyzetének, akik mind megkönnyítették részemre az egyetemi ügyek kezelését.

Végül köszönet és hála az egyetemen kívül álló tényezőknek, a városi hatóságnak és helybeli sajtónak, a kiknél mindig előzékenységgel és érdekeink felkarolásában szíves készséggel találkoztam. —

Ezek után, mélyen tisztelt egyetemi közgyűlés, elérkezett a pillanat, hogy a rektori hatáskörrel felruházott

dékáni tisztséget utódomnak ünnepélyes alakszerűséggel átadjam. Egyetemi tisztségeinket jelképező diszjelvényeink még nincsenek és így azoknak átruházásával e tisztség átadását külsőleg még ki nem fejezhetjük. De az ünnepélyes átadást szellemi átruházással is eszközölhetjük, hiszen a testi jelvénynek is ereje nem anyagában, hanem abban a szellemben van, amellyel fogadjuk.

Az egyetem jog- és államtudományi kara a folyó évi június 3-án tartott ülésén az 1916/17. tanév dékánjává egyhangulag dr. Kérészy Zoltán egyetemi ny. r. tanárt választotta meg. Az egyetem szervezeti szabályzatának 80. §-a értelmében az egyetem jelenlegi egykarúságának idejében a jog- és államtudományi kar dékánja a rektori hatáskörrel is fel van ruházva. A választást a nagyméltóságú Miniszter úr a folyó évi július hó 1-én 76.127/1916 sz. a. kelt leiratával jóváhagyni méltóztatott és így nincs jogi akadálya annak, hogy a megválasztott és miniszterileg megerősített utódom, ki a szervezeti szabályzat értelmében szeptember hó 1-én az egyetem kormányzatát tényleg már átvette, tisztségében ez alkalommal ünnepélyesen beiktattassék.

Utódom a főiskolai igazgatás terén nem ujonc. Mint a kassai kir. jogakadémiának több éven át igazgatója, majd dékánja nagy sikerű és eredményekben gazdag tevékenységgel tette hivataloskodásának korszakát emlékezetessé. Megnyugodva láthatjuk tehát, hogy midőn egyetemünk kormányzata a mai nehéz időkben az ő kipróbált kezeibe kerül, az jó helyen lesz ott. Midőn az elmúlt tanévet megnyitottuk, a sötét égboltozaton derengő világosságról beszélhettünk, Erzsébet-napi ünnepélyes közgyűlésünkön a béke reményét és vágyát is emlegethettük; ma látóhatárunk ismét elborult és ma elszántan arra, hogy a harci zaj mindaddig el nem ül, míg a küzdelem mérlegét ismét

javunkra nem billentjük, el kell készülnünk, hogy a ma megnyíló tanévet, az elmúlt két tanévhez hasonló, vagy azokénál még sokkal súlyosabb körülmények között fogjuk eltölteni. Ily körülmények között bizonyára megnyugtató annak tudata, hogy az egyetem kormányzata arra való erőkre van bízva.

Újonnan beiktatandó nagyságos rektori hatáskörrel felruházott Dékán Úr! Kedves Kollegám!

Átadom immár Neked e helyet, a melyet betölteni egy éven keresztül nékem volt szerencsém; foglald el azt és töltsd be további egy éven át szerencsével és békes-

!

Vedd kezeidbe az egyetem vezetését és irányítását s légy bölcs és igazságos előljárónk, hogy egyértelemmel, emelkedett szívvvel és lélekkel követhessünk!

Gondozd és ápolj egyetemünknek most még gyenge palántáját, hogy idővel majdan megerősödve, a tudásnak dús lombzatú, virágzó és gyümölcsöző fájává növekedjék!

II.

DR. KÉRÉSZY ZOLTÁN,

AZ 1916/17. TANÉV

REKTORI HATÁSKÖRREL FELRUHÁZOTT DÉKÁNJÁNAK

BESZÉDE,

MELLYEL EGYETEMI HATÓSÁGI SZÉKÉT ELFOGLALJA

ÉS A TANÉVET MEGNYITJA.

ORATIO

DRIS ZOLTANI KÉRÉSZY

DECANI, RECTORIS PRO ANNO SCHOLASTICO MCMXVI—XVII.
MUNERE FUNGENTIS,

SEDEM UNIVERSITATIS MAGISTRATUALEM OCCUPANTIS
ET ANNUM SCHOLASTICUM INCHOANTIS.

Igen tisztelt Egyetemi Közgyűlés!

Hálás köszönetet mondok azokért a meleg üdvözlő szavakért, melyeket a rektori tisztségbe történő mostani ünnepélyes beiktatásom alkalmából érdemdus tanártársam, egyetemünk prorektora, dr. Polner Ödön úr Ó Méltósága hozzám intézni kegyes volt. Ezen nekem annyira jól eső szívélyes üdvözlésben újabb megnyilvánulását s hathatós bizonyítékát látom annak a kitüntető bizalomnak, mely az egyetem jog- és államtudományi karának 1916/17. tanévi dékánjává történt egyhangu megválasztásomban kifejezésre jutott. Egyuttal tiszteletteljes és hálás köszönetet mondok dr. Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Ó Nagyméltóságának, hogy dékánná választatásomat jóváhagyni s a magyar királyi Erzsébet-tudományegyetem szervezeti szabályzatának 80. §-a értelmében engemet ezen egyetem rektorának hatáskörével is felruházni méltóztatott.

Tisztában vagyok azon kötelességek horderejével, azoknak a feladatoknak nagyságával, amelyekre egyetemünk dékáni s rektori tisztségének elfogadásával vállalkoztam. Rajta leszek, hogy az egyetem tanári testülete és hivatali személyzete segítségével azoknak minél hivebben és sikeresebben megfeleljek. Kartársaim s a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Ó Excellenciájának belém helyezett bizalmát iparkodni fogok egyetemünk javára irányuló komoly és hasznos munkássággal meghálálni. Rektori s

dékáni tisztemet nem a szoros kötelesség határai között, de munkaerőmnek teljes megfeszítésével kívánom egyetemünk magasztos céljai s a magyar kultúra nagy érdekeinek szolgálatában betölteni.

Tisztelt Egyetemi Közgyűlés! Úgy a hazai, mint a külföldi egyetemeken régi idő óta szokásban van, hogy az új rektor szaktudománya körébe való inauguralis értekezéssel foglalja el az évnyitó ünnepélyes közgyűlésen, tehát a nyilvánosság színe előtt, rektori székét. Ennek a hagyományos és üdvös gyakorlatnak, — mely az egyetem komoly tudományos hivatását az évről-évre tartani szokott megnyitó ünnepélyeken jelenlevő közönség előtt mindannyiszor kifejezésre juttatja, — én is hódolni kívánván: ez ünnepélyes alkalommal *a jogtörténetnek, mint önálló tudománynak feladatáról és jelentőségéről* kívánok értekezni, kérve a mélyen tisztelt Közgyűlést, hogy székfoglaló előadásomat nagybecsű figyelmükkel kíséрни méltóztassanak.

A jogtörténet, mint önálló jogi diszciplína, alig egy százados multra tekinthet vissza. Keletkezése szoros kapcsolatban áll az evolúció tanával, az emberi gondolkodás e hatalmas vivmányával, melyet a természettudományok körében Darwin s a szociológia terén Spencer Herbert juttattak diadalra s mely e két nagy elmének korszakos jelentőségű kutatásai óta a szintetikus bölcsészet alapfogalmát képezi. Ez a kutatási módszer, mely a tapasztalati tényekből indul ki s azok empirikus vizsgálata alapján a jelenségek összefüggését, időleges és végső okait kutatja, a történeti tudományok terén is mihamar alkalmaztatott s azok mivelésében szintén döntő változást és nagyszabású fejlődést eredményezett. Sőt a hisztorikusok egynémelyike már a XVIII. század végén s a XIX. század elején, tehát

még mielőtt a szociológia körében Spencer a fejlődéstani kutatást diadalra juttatta, kezdi felismerni a genetiko-evolucionisztikus vizsgálódás jelentőségét, illetve azt az igazságot, hogy a történelem nem elégedhetik meg pusztán a tények elősorolásával, azok kronológikus leírásával, hanem tudományos értékre csak akkor tarthat igényt, ha a jelenségeket genetikus módon vizsgálja, azok fejlődését, összefüggését kutatja és a jelenségekben beálló minden változást fejlődéstani alapon, a jelenségek összefüggésének feltüntetésével s ennek eredményekép magyaráz meg. Buckle pedig már egész nyomatékkal hangsúlyozza a történet-tudomány körében a természettudományi empirikus módszer alkalmazásának szükségét, mint amely legalkalmasabb és legbiztosabb kulcs az emberi cselekvények illetve a történeti tények mibenlétének és törvényszerűségének megmagyarázására.*

Csakhogy kétségtelen igazság másfelől az, hogy az emberi életviszonyok s jelenségek empirikus vizsgálata alapján sem juthatunk el olyan értelemben vett törvényekhez, mint aminőket e kutatási módszer a természettudományok körében megállapít. A történeti tények ugyanis folyton változó s intenzitásukra nézve pontosan meg nem jelölhető erők kombinációja- s hatásakép jelentkeznek és az a kauzális összefüggés, mely a természeti tüneményeknél észlelhető, a történelmi jelenségek körében fel nem található. Ezen jelenségek közt több-kevesebb hasonlóságot igen,

---

* „Ha az embernek a külvilággal való szakadatlan érintkezésére gondolunk, úgy kétségtelen előttünk, hogy az embernek cselekedetei és a természet törvényei egymással benső összefüggésben állanak; ezért, ha a természettudománynak befolyását a történelemre eddig nem tapasztaltuk, ennek oka vagy az, hogy a történészek az összefüggést nem ismerték fel, vagy az, hogy ámbár felismerték, hiányzott náluk a szükséges tudás annak bebizonyítására,“ mondja egyebek közt *Buckle*, *Geschichte der Civilisation in England*. Deutsch von *Arnold Ruge*. Zweite rechtmäßige Ausgabe, Leipzig und Heidelberg 1846. 31. s köv. 1.

de azoknak törvényszerű szabályossággal s azonossággal való ismétlődését nem konstatálhatjuk. És ha a statisztika a tömegjelenségekből úgynevezett törvényszerűségeket képes is levonni, ezek sem igazi törvények, nem azonos kauzális összefüggések ismétlődései, hanem az egymástól tér- és időbelileg többé kevésbé eltérő jelenségekből ezek külömb- ségeinek eliminálásával levont következtetések, illetve egyen- lőknek vett jelenségek bizonyos összegének aritmetikus átlagai.¹

Tehát a történeti erők abszolút mértékét s az emberi tömegjelenségeknek a természettudományokéhoz hasonló, exakt, örök érvényű törvényeit semmiféle kutatási mód- szer útján, így a fejlődéstani gondolkodás segítségével sem találhatjuk meg. Megcáfolhatatlan igazságként jelentkezik ennél fogva azon, nálunk legelsőben teljes nyomatékkal Pulszky Ágost által hangoztatott tétel, hogy a jog és állam fejlődésének is örök időkre szóló, feltétlen érvényű szabályait megállapítani lehetetlen. Tudvalevőleg a XVIII. században uralkodó természetjogi iskola ilyen ideális, örök érvényű, változatlan s abszolút értékű jognak a megállá- pitására törekedett.² És ilyen spekulatív uton, a természet- jogi racionalismus alapján kívánta *Thibaut* heidelbergi egyetemi tanár a német közönséges jognak — és pedig úgy a magán- s büntetőjogra, mint a polgári és bűnvádi

¹ *K. v. Amira*, Über Zweck und Mittel der germanischen Rechtsgeschichte. München, 1876. 4. l.

² A természetjogi iskolai hívei, midőn egy ideális és abszolút értékű jog konstruálásának lehetőségét hirdették, ezzel a német jogfejlődésnek a római jogtól való függetlenítését kezdeményezték. Mint *Siegel* (Die wissenschaftliche Pflege des deutschen Rechtes in Österreich, zumal an der Wiener Hochschule. Inaugurationsrede, 1878) helyesen mondja: „Die Aufstellung sowie die Lehre eines Naturrechtes im siebzehnten Jahrhundert war der erste Schritt zur Befreiung von der unumschränkten Herrschaft, die der fremde, unsichtbare und doch in alle Lebensverhältnisse so tief eingreifende Despot mittelst seiner Agenten geübt hat. Die Selbständigkeit im Reiche des Gedankens war damit erreicht.“

peres eljárásra kiterjedő — kodifikálását,¹ amely javaslatlaltal nem csupán a német jog reformját, hanem egy nagy politikai célt, nevezetesen a német nemzeti egység megvalósítását is elő akarta mozdítani. Németország nyugati része ugyanis 1813-ban szabadult fel a francia uralom alól, melynek nyomását nyolc éven át viselte s ezen, a németség hatalmi állásának s politikai egységének előmozdítása tekintetéből annyira örvendetes fordulatot és az annak nyomán támadt nemzeti lelkesedést Thibaut s más jogtudósok is a jogélet hiányainak s bizonytalanságának megszüntetésére, illetve e célból az összes német államok számára érvényes közönséges jognak megalkotására kívánták felhasználni. Némelyek az 1811-ben létrejött osztrák polgári törvénykönyv recepciójával, mások, mint Thibaut is, egy általános német polgári törvénykönyv létrehozásával akarták a német közönséges jognak ilyen értelemben vett rendezését megvalósítani.²

A természetjogi racionalizmus hívei a jog felfogását illetőleg abból a tételből indultak ki, hogy az emberi gondolkodás a jogot tetszése szerint, az általa leghelyesebbeknek vélt irányelvek alapján határozhatja meg. Ezen állásponttról vizsgálván a jogot, a kodifikációról alkotott fogalmuk is ennek volt megfelelő. Nevezetesen a jogfejlesztés ideálját, végső célját egy, minden népek s idők számára szóló, univerzális törvénykönyv szerkesztésében, vagy legalább az emberi ész által helyeseknek ismert szabályokat alkotó, bölcs törvényhozásban látták megtestesítve. A természetjogi

¹ *Thibaut*, Über die Notwendigkeit eines allgemeinen bürgerlichen Rechtes für Deutschland. Heidelberg, 1814. *Belker*, Über den Streit der historischen und philosophischen Rechtsschule. Rektoratsrede. Heidelberg, 1886. *Zöpfel* érték. a Zeitschrift für Rechtsgeschichte IV. kötetében 91. s köv. l. *Siegel*, Deutsche Rechtsgeschichte. 158. s köv. l.

² *Rudorff*, Fr. C. von Savigny, Erinnerung an sein Wesen und Wirken. Zeitschrift für R.-G. II. Band. 29. l.

iskola e sajátos gondolkodási módja értelmében vélte Thibaut megoldhatni az egységes német jog kodifikálásának nagy feladatát s így természetes, hogy a jog történeti előzményeit figyelembe nem veszi, sőt az ezekre irányuló vizsgálódást is céltalannak, minden gyakorlati haszon nélkülinek minősíti.

Azonban bármily kevésre értékelik is a természetjogi iskola hívei a történetileg adott jogrendszerek, főleg a római jog tanulmányozását, mindazáltal az általuk konstruált, észszerűnek és abstraktnak vélt jog szabályai, mint azt Gierke és mások helyesen hangsúlyozzák, tetemes részben a történeti jogból, nevezetesen a germán népjogokból és a középkori német jog köréből meritvék, amely szabályokat aztán ők a tiszta ész nyilvánulásaiké, tehát ideális jogtételeknek minősítettek. Ez úton, a régi német jog felhasználásával igyekeztek a szubtilis, a részletezést szinte túlhajtó római jogtételek helyett észszerű, könnyen megérthető, áttetsző s örök érvényűnek szánt jogszabályokat megállapítani.*

Különben hogy Thibaut a német jogegységet az észjogi racionalismus értelmében, illetve kodifikáció útján kívánta megalkotni, ez annyival is inkább érthető, mert a természetjogi iskola tanítása felette plauzibilis lehetett olyan nép előtt, amelynek országát a hűbériség számos önálló uralmi területre és társadalmát a vallási dogmatizmus felekezetekre szaggatta szét s amelynek nemzeti irányu jogfejlődését egy idegen jognak, t. i. a rómainak gyakorlati recepciója három századon át megakasztotta. Hiszen nem csoda, hogy egy ilyen nemzetnél a jogfolytonosság nagy elve mély gyökeret nem verhetett, hanem e helyett emlékezetében a régi germán korszak hagyományait ápolta és politikai egységének, állami fejlődésének valami ideális,

* *Gierke*, *Naturrecht und deutsches Recht*, Frankfurt, 1882. és *Deutsches Privatrecht*, I. köt. 21. l.

exakt tökélyű reform segélyével való biztosítását tartotta nemzeti programként szeméi előtt.¹

Thibautnak természetjogi alapon nyugvó javaslata szolgált alkalmi indokul azon új jogtudományi irány keletkezéséhez, mely elsőbben emelte ki a jognak a fejlődéstani, viszonylagos kutatási módszer alkalmazásával való tanulmányozását, tehát a jogtörténeti kutatás önálló jelentőségét és hasznát a létező, pozitív jog megismerése tekintetéből. Ezen új irány, melyet *jogtörténeti iskola* elnevezéssel szokás megjelölni, abból az alapvető tételtől indul ki, hogy minden nemzetnek joga fokozatos fejlődésnek a produktuma, amelyet nyomon követni, oknyomozólag vizsgálni csakis a történeti fejlemények figyelembe vétele alapján lehet, minélfogva a jog helyes megismerésére csak történeti kutatás vezethet.²

Savigny, kit a jogtörténeti iskola megalapítójának s vezérének szokás tekinteni, „*Vom Berufe unserer Zeit für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft*“ című, 1814-ben Heidelbergben megjelent dolgozatában³ állást foglal Thibaut javaslatával szemben, amelynek intenciója eszményiesen nemes és hazafias voltát készséggel elismeri, de azt a német jogegység megteremtésére alkalmasnak nem találja. Mert merőben spekulatív úton illetve önkényesen megállapított szabályoknak általánosan kötelező erőjűvé tétele által és a történelmi jog figyelembe vétele nélkül a kitűzött feladat nem oldható meg. Igaz ugyan, hogy a jog

¹ *Bekker*, id. Rektoratsrede, *Rudorff* id. ért. Zeitsch. f. R. G. Zweiter Band. 28., 29. l.

² A jog történeti felfogásának szükségét — a jeles hisztorikus, L. T. Spittler ösztönzésére — már *Hugo* göttingai tanár is hangsúlyozta, sőt tudományos vizsgálódásaiban, bár csak a római jogra alkalmazva, teljesen a jogtörténeti iskola programjának alap gondolatait követi. *Brunner*, Deutsche Rechtsgeschichte. I. köt. 23. l.

³ *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft*, I. 373. s köv. l.

történetileg fejlődött szabályai nagy eltéréseket, sőt ellentéteket is tükröznek vissza, de alapjában véve mégis létezik történelg kialakult közönséges német jog, mely az összes német törzsek és államok felbonthatatlan egységét juttatja kifejezésre. Savigny nem volt ellensége elvileg minden kodifikációnak, mint ahogy tudományos ellenfelei állítani szokták. Elismeri a jog törvényhozási, illetve kodifikatórius rendezésének nagy horderejét s gyakorlati értékét, de ezt azon feltételhez köti, hogy a törvényhozó a jogrendezés munkájánál a nemzeti gondolkodásból és ebben megtestesülő jogi öntudatból induljon ki. Szóval az ő álláspontjáról a jog kodifikálása nem a szükségszerűség, de az opportunitás kérdése, t. i. csak akkor jogosult s fogja a hozzá fűzött reményeket beváltani, ha számára a szükséges előfeltételek s különösen a kellő jogtörténeti alap adva annak. Részletesen fejtegeti, hogy Franciaországban, Ausztriában és Poroszországban, ahol pedig e részben az előfeltételek sokkal inkább megvoltak, a kodifikáció a hozzá fűzött reményeket sok tekintetbe nem váltotta be.

Mindezeknél fogva Savigny a jog rendezésére irányuló legfőbb s közvetlen feladatnak nem a kodifikációt tekinti, mert az sokszor minden organikus összefüggést nélkülöző szabályok mesterséges, pusztán formai egybeállítására vezet; hanem szerinte a helyes irányban fejlesztendő jogtudomány az, amely a jogegység érdekében legtöbbet tehet s amely a történeti fejleményeknek és abban nyilvánuló nemzeti gondolkozásnak figyelembe vételével, illetve mindezeket tudományosan értékesítve, az illető nép közös jogának megteremtését előkészíteni hivatott. A német jogtudománynak jelzett értelemben vett produktív munkásságától, alkotó erejétől sokkal többet lehet reményelni, mint merőben elvont, apriorisztikus úton felállított szabályoktól vagy valamely már nem élő, bár egykor

hatalmas kulturnépnek, tudniillik a rómainak joga köréből meritett tételek kodifikálásától. Az egységes polgári törvénykönyv minden áron való megalkotására irányuló kívánság, úgymond Savigny, épen onnan ered, hogy a német jogtudomány eddig nem állott jelzett értelemben vett hivatásának magaslatán, nem pedig azért, mert a történeti jogot tudományosan vizsgálni s gyakorlatilag értékesíteni elmulasztotta.

Savigny szerint a jog folytonos fejlődésnek az eredménye, a mai jog a múltnak fejleményeiből alakult s a további jogfejlődésnek a jelen joga képezi kiindulási alapját. A jogot tehát a történeti fejlemények szem előtt tartásával kell mivelni, mert csak így menthetjük meg annak fejlődését a törvényhozási önkénnytől, mely a nép felfogását és szükségleteit figyelembe nem vevő reformokra szokott vezetni. Különösen áll ez a magánjogra. A közjog keretében az állam a maga életszükségleteinek megfelelő szabályok alkotására s érdekeinek ezek által való oltalmazására első sorban hivatott. Ám de a magánjog, mely a társadalom életviszonyait szabályozza, a néptől s mindenek előtt ennek tagjaitól indul ki, e téren a jogképződés menete alulról felfelé igazodik. A gyakorlati jogélet mozzanataiból, a jogi forgalom mindennapi tényeiből (pl. szerződés, végrendelet stb.), illetve az ezekben kifejezésre jutó egyéni autonómiából, rendelkezési jogból bizonyos alapelvek fejlődnek ki, melyek a jognak generális szabályozására mérvadók lesznek. Ezért a *szokásjog* s főkép a *törvényszéki gyakorlat*, mely a jogkereső felek elkerülhetetlen vitáiban hozott bírói döntések egyformaságából keletkezik, nemkülönben a jogtudomány által fejlesztett elvek összege, az úgynevezett *jogászjog* a jogfejlődésnek nemcsak közvetlen s elsődleges, de örökké megmaradó konstitutív tényezői. A törvényhozás csak az így kialakult

irányelvek egybefoglalására s ez úton a tarsadalom közös érdekeinek a védelmére van hivatva.

Szóval Savigny álláspontjának vezérgondolata: hogy a polgári jogot nem egyedül s nem is első sorban az állami törvényhozás hivatott megalkotni, hanem azt a nemzeti öntudat a maga hagyományos és erre igazán hivatott organumaival, tudniillik a *szokásjog*, *törvénytörvényes gyakorlat* és *jogászjog* által teremti meg s hogy a népegésznek sajátos öntudata és felfogása a kultura egyes korszakaiban a jogélet terén ép oly sajátos módon nyilvánul meg, mint ahogy a nyelv, erkölcs, művészet minden egyes kulturtörténeti korszakban különleges jelleget tükröz vissza. Mindezeknél fogva valamely általános és feltétlen érvényű jogrend alkotása, illetve a jognak például az emberi észből való levezetése ép oly képtelenség, mint az összemérés számárá valamely egyetemes nyelvnek a megalkotása, mely a valóban élő nyelveket soha nem fogja helyettesíteni.

Eszméjének propagálása végett Savigny Eichhornnal és Göschen-nel egyetemben megalapította a „Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft“ című folyóiratot, mely később „Zeitschrift für Rechtsgeschichte“ majd a nagy alapítóról „Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte“ elnevezést nyert s ebben mesterien fejti ki a jogtörténeti iskola programját. Továbbá az általa inaugurált jogfejlődéstani elvek alapján „System des heutigen römischen Rechts“ című hatalmas munkájában a Németországban érvényes középkori római jogot nagyszabású rendszerbe foglalva adja elő s művében a közönséges német jognak nemcsak a római jog köréből meritett, de azon tételeire is kiterjeszkedik, melyek a római jogon kívül — szokás és birói gyakorlat útján — nyerték kifejlődésüket.

A jogtörténeti methodus szerint a német jog egész fejlődését azonban rendszeresen *Eichhorn* adja elő leg-

elsőbben, akit a jogirodalomban általában a német jogtörténet atyjának szokás nevezni.

Eichhorn előtt igazi jogtörténeti kutatásról szó alig lehet. A XVIII. századbeli jogirodalom jobbára a régi német alkotmány alapelveinek kifejtésére szorítkozott s ezzel is idegen írók, Gibbon, Montesquieu, Mably foglalkoztak. Ellenben --- eltekintve Möser germán s Hugo római jogi munkásságától — a magánjog történetére vonatkozóan úgyszólván csak a legkezdetlegesebb irodalmi kísérleteknek minősíthető dolgozatok láttak napvilágot, melyek, azt mondhatjuk, majdnem teljesen tudományos érték nélküliek voltak és merőben a források szövegének meglehetősen hiányos ismertetésére szorítkoztak, anélkül, hogy a jogelvek és intézmények lényegének kifejtését megkísérelték volna.* E dolgozatok írói megelégedtek azzal, hogy több-kevesebb forrásanyag tanulmányozása alapján a régi jog egyes szabályait úgy, ahogy interpretálták s azokból bizonyos, jobbára hipotéziseken nyugvó következtetéseket vontak le. A források használatánál teljesen kritika nélkül jártak el, a hamis és valódi okmányokat, az egykorú és későbbi tudósításokat megkülönböztetni nem voltak képesek. Különösen hiányos volt pedig a német jog keletkezéséről s legrégebbi alapjairól nyújtott előadásuk úgy, hogy a jogfejlődést valójában csak a középkori jogkönyvek anyagával kezdik részletesebben ismertetni. Mindehhez járul a jogtörténeti előzmények fölényes lebecsülése, majdnem megvetése, amit némileg az a körülmény indokol, hogy a politikai és társadalmi élet terén a XVIII. század folyamán Európaszerte bekövetkezett hanyatlás a történeti múlt emlékei iránt való érdeklődés és elismerés ébrentartására semmikép nem volt alkalmas.

* Roth, Die rechtsgeschichtlichen Forschungen seit Eichhorn. Zeitschr. für R.-G. Erster Bd, 1—17. l., különösen 11. l.

Eichhorn korszakos jelentőségű jogtörténetében,¹ melynek első kötete 1808-ban, a negyedik s utolsó kötete pedig 1823-ban jelent meg, mindenekelőtt a germán korszakot s a frank monarchiát, majd a római-német birodalom intézményeit, végül a német államrendszert tárgyalja és pedig a jogtörténeti anyagnak szinkronisztikus módon való beosztásával. Jogtörténeti vizsgálódásaival, mint maga mondja, a jelenlegi jogállapotot akarta részletesebben megvilágítani s nyomatékkal hangsúlyozza, hogy épen mert a német társadalom s annak jogrendje az újabbi időben nagy átalakulásokon ment keresztül, fokozott mérvben szükséges a multat tanulmányozni és a régi jogintézmények szellemébe hatolni.

Ez a széles látkörű tudományos felfogás, továbbá az körülmény, hogy a német jogtörténetnek már akkor is roppant terjedelmű anyagáról — e studium természetének megfelelő felosztás (szinkronisztikus módszer) segítségével — szabatos, világos áttekintést képes nyújtani, adja meg Eichhorn jogtörténeti munkájának korszakos jelentőségét, tudományos értékét és hatását,² dacára, hogy kutatásai kimerítőeknek nem mondhatók, sok kérdésben következtetései és tételei helytelenek vagy javítást igénylők. Ámde Eichhorn, mint maga elismeri, a jogtörténeti kutatásnak csak úttörője, rendszerének megalapozója kívánt lenni s különben is tökéletes munkát már azért sem adhatott, mivel ily roppant forrástanulmányt igénylő feladathoz egy emberélet fáradságos munkája sem lett volna elegendő. Tehát jobbára csak az ismert, már addig felkutatott források körére szorítkozhatott, annyival is inkább, mert a forráskutatásnak

¹ Deutsche Staats- und Rechtsgeschichte, 4 Bde, 1808—1823. Ötödik kiadásban megjelent 1843-ban.

² *Hübner*, Karl Friedrich Eichhorn und seine Nachfolger. Festschrift Heinrich Brunner (Weimar 1910) 809. lap.

s kritikának, valamint egyáltalán a joghistóriai buvárlatnak számos segédeszköze, mely ma rendelkezésünkre áll, Eichhorn korában teljesen hiányzott.

A dolog természetében fekvő ezen hiányoktól eltekintve, Eichhorn az általa kitűzött feladatot tökéletesen oldotta meg. Hiszen a szó szoros értelmében ő teremtette meg a német jogtörténet egységes rendszerét, sőt munkájával bármely nemzet jogfejlődésének tudományos vizsgálatára útmutatást, irányelveket nyújtott. Nagy érdeme, hogy a jogélet megannyi ágának kutatását vizsgálata körébe vonta s egyaránt felölelte úgy a köz-, mint a magánjog történetét és a kettő közti összefüggést s kölcsönhatást erőteljesen kifejezésre juttatta. Az ő nyomozásai alapján vált köztudattá, hogy a jogtörténészeknek úgy a historiai kutatásban való jártasságra, mint a létező jogállapotok ismeretére egyaránt szüksége van; tehát a jogemlékeknek jogtudományi képzettség nélkül való kutatása épúgy nem lesz joghistóriai értékű, mint ahogy a jogélet fejlődésének a szükséges történeti tudás nélkül — bár jogászai készütséggel — való tanulmányozását sem minősíthetjük jogtörténetnek. Szóval Savigny-val együtt Eichhorné az érdem, hogy reá terelődött a figyelem a jogtörténeti kutatásoknak a jelenleg érvényes jog, a tételes intézmények megismerése, a jog dogmatikája szempontjából való jelentőségére.*

---

* „Ein wesentliches Verdienst hat sich Eichhorn . . . dadurch erworben, daß er die rechtshistorischen Forschungen auf die geschichtliche Begründung der jetzt vorhandenen Einrichtungen und des jetzt geltenden Rechtes hingelenkt hat,“ mondja *Roth* (id. ért. Zeitschr. f. R.-G., Erster Bd., 13. l.), aki igen szépen jellemzi Eichhorn művének jelentőségét, egyaránt kiemelve előnyeit úgy, mint hátrányait. L. még *Frensdorff*, Das Widererstehen des deutschen Rechts. Zum hundertjährigen Jubiläum von K. F. Eichhorns Rechtsgeschichte. Zeitschr. der Savigny-Stiftung für R.-G. 29. Bd. Germanistische Abt. (1908.) 78. l. és *Hübner* id. értek.-ét.

Eichhorn vizsgálódásainak alapeszméjét az az elv képezi, hogy a jogtörténeti kutatásnak feladata s végcélja a jogintézmények keletkezésének s fejlődésének megvilágítása alapján kifejtetni azok szellemét s valódi mibenlétét, egyuttal pedig megjelölni a köz és magánjog korszerű átalakításának helyes irányát. Különösen hangsúlyozza Eichhorn ennek fontosságát olyan jogi rendszer tanulmányozásánál, amely, mint épen hazai jogunk is, hosszas és fokozatos történeti fejlődés útján nyerte kialakulását; mert az ilyen jogrendszer tudományos vizsgálatánál a jogtörténeti alapot nélkülöző önkényes magyarázatok, hiányos forrástanulmányok vagy épen hipotéziseken nyugvó következtetések — úgymond — a tévedések egész sorozatát eredményezhetik.

Nekünk, magyaroknak különösen meg kell szivlelnünk továbbá Eichhornnak azon figyelmeztetését, hogy a német jogtörténet feldolgozása még nagy munkát igénylő feladat, amelynek megoldása végett kimerítő részletvizsgálódásokra, az egyes intézmények fejlődésének ismertetését nyújtó speciális tanulmányokra van elsősorban szükség. Mondanom sem kell, hogy a magyar jogtörténet rendszerének teljes kiépítése is csak ezen úton lesz elérhető. Akik, mint ujabban magánjogi iróink, a magyar jogtörténetnek, kivált hazai jogunk mohácsi-vész utáni fejleményeinek kimerítő feldolgozását e nélkül képzelik és sürgetik, azok nincsenek tisztában sem a feladat méreteivel, sem a forráspublikációk elégtelensége folytán lépten-nyomon felmerülő nehézségekkel.

A Savigny és Eichhorn által életre keltett jogtörténeti iskola tevékenységével indul meg valóban nemcsak Németországban, de Európa egyéb államaiban is az igazi jogtörténeti kutatás, amelynek fontosságát, mint említettük, a jog dogmatikája tekintetéből a jogtörténeti iskola emelte ki teljes nyomatékkal s ennek tudományos tevékenységéhez hervadhatatlan érdemül fűződik a források kritikai

tanulmányozása, azok alapján a jogéleti jelenségek lényegének és összefüggésének a megvilágítása, szóval a jognak fejlődéstani alapon való nyomozása.

A jogtörténeti iskola tanítása ellen emelt kifogások¹ alig helyt állók. Ezuttal — az idő kiszabott terjedelme miatt — csak a figyelemre méltóbbakról teszek említést. Szemére vetik Savignynak és követőinek, hogy a jognak merőben tapasztalati mozzanataival, történeti jelenségeivel foglalkozván, annak ideális és bölcséleti szempontból való kutatását elhanyagolják. Csakhogy ez az ellenvetés semmikép nem indokolt, mert Savigny, mikor a jog történeti fejleményeit kritikailag vizsgálja s azok eredetét és összefüggését kutatja, szükségképen filozófiai gondolkodást feltételező tevékenységet is végez. Ezért már Humboldt megjegyezte, hogy Savigny tudományának bölcsészeti kezelése által (durch philosophische Behandlung seiner Wissenschaft) is kimagaslik korának jogtudósai közül.² Másik ellenvetés, hogy Savigny, mikor a jog fejlődésének alapjává a népmeggyőződést teszi és amidőn a szokásnak, birói gyakorlatnak és jogászjognak elsőrendű konstitutív jogrendező jelentőséget tulajdonít, ezzel meggátolja a jogéletnek a gyakorlati szükségek által igényelt radikális és erélyes törvényhozási rendezését, sőt magának a törvényhozásnak a szuverenitását is kockára teszi; már pedig, mondják a jogtörténeti iskola ellenfelei, a birói gyakorlat s a jogtudomány direkt rendező és jogalkotó tevékenysége olyan értelemben, mint Savignyék állítják, semmiféle népnél nem fejlett ki. Ámde ezzel szemben a jogtörténeti iskolának felfogása védelmére ki kell emelnünk, hogy Savigny csak

¹ Részletesen foglalkozik velök *Seitz*, Das praktische Bedürfnis der Rechtsreform gegenüber der historischen Schule, Erlangen, 1865. (főleg 65—107. l.)

² *Bethmann-Hollweg*, Erinnerung an Friedrich Carl von Savigny. Zeitschrift f. R.-G. Sechster Band. 44. l.

a jognak kellő előfeltételek hiányában s különösen a jogtörténeti alapok figyelembe vétele nélkül való törvényhozási rendezését s kodifikálását kifogásolja, ellenben a céltudatos, a jogfejlődéssel számoló törvényhozási jogrendezést ő is helyesnek és szükségesnek ismeri el. S viszont az is kétségtelen, hogy a jognak olyan tökéletes kodifikációjával a jogtörténelemben sehol nem találkozunk és olyan kodifikáció a jövő jogában is kizártnak tekinthető, mely a jogszokás és a bírói gyakorlat jogalkotó, konstitutív jelentőségét a jogfejlődés köréből eliminálni, ezeket absolute feleslegessé tenni képes volna.¹

Mindezeknél a kifogásoknál sokkal nagyobb nyomatékú a jogtörténet feladatának és jelentőségének felfogására nézve éppen a mai kor joghistorikusai részéről tett azon észrevétel, hogy Savigny és Eichhorn, valamint követőik a jogtörténet legfőbb, végső céljául azt a feladatot jelölik meg, hogy e studium hivatása jelenlegi jogintézményeink helyes megismerését elősegíteni s ekép annak önálló s öncélú tudományos jelentőségét kifejezésre nem juttatják, hanem merőben a dogmatikus jogtudomány kutatási eszközének, segédtanának szerepére kárhoztatják. S éppen mert a jogtörténet — Eichhorn és Savigny felfogása szerint is — pusztán ily gyakorlati célt van hivatva szolgálni: ezért a dogmatikus jogtannal szemben bizonyos alárendeltségi viszonyba jutott, melyből még a mai napig sem tudott kibontakozni.²

A jogtörténet tudományos létjogosultságát azonban, mint ezt újabban *Amira* és *Brunner* is nyomatékosan

¹ A jogtörténeti iskola ellen emelt kifogásokat kitünően cáfolja *Rudorff*, id. értek. Zeitschr. f. R.-G. Zweiter Bd. 1. s köv. 1. és *Bethmann-Hollweg*, id. értek. Z. f. R.-G. Sechster Bd. 42. s köv. 1.

² v. *Amira*. Über Zweck und Mittel der germanischen Rechtsgeschichte, 7. s köv. 1.

hanysúlyozzák,* nemcsak a most említett gyakorlati cél (hogy t. i. az a mai jog megismerését, alapos átértését, az annak szellemébe való mélyebb behatolást biztosítja) adja meg, de egy magasabb, nevezetesen pedig az a szempont is igazolja, hogy a jogtörténet az emberi művelődés fejlődésének vizsgálatát s az emberiség önmegismerésének nagy problémáját is munkálja és mint a história egyáltalán, úgy a jogtörténet is, az emberi haladásnak, a kulturális világnézetek változásainak és küzdelmeinek megismerését teszi lehetővé.

E magasabb tudományos célját és hivatását tekintve, a jogtörténet létjogosultsága mintegy önmaga által van adva, illetve jogosultságát nemcsak az a haszon indokolja, mely műveléséből a mai jog megismerésére származik, de az a körülmény is, *hogy az emberi művelődés egyik hatalmas ágának, nagy jelenségtöréneke a fejlődéséről nyújt tájékozást.*

Mint ahogy az emberi kultúra egyéb nyilvánulásairól (nyelv, gazdaság, vallás, művészet) szóló, szintén történeti jellegű tudományok sem csupán azért műveltetnek, hogy mai nyelvünknek, gazdasági, vallási és művészeti életünknek előmozdító legyenek, sőt ezt nem is tekintik közvetlen és elsődleges céljuknak: hasonlóképen a jogtörténet hivatása sem állhat csupán abban, hogy a gyakorlati jogélet céljainak, a bírák, ügyvédek, törvényhozók tevékenységének, a jogi technikának legyen szolgálatára, hanem az, mint az emberiségnek a jogra irányuló szellemi tevékenységét ismertető stúdium, az emberi művelődésről szóló tudománynak integráns alkateleméül tekintendő s ezzel nyeri mint önálló történeti tudomány a maga valódi jelentőségét. Ebből következik, hogy téves az a felfogás, mintha a jogtörténet

* Brunner, Deutsche Rechtsgeschichte (2. kiad.) I. köt. 5. l. v. Amira, id. m., főleg 11. és 12. l.

a nemzetek jogélete multjának csak azon jelenségeit lenne hivatva kutatni, melyek a mai jog megismerése tekintetéből közvetlen értékkel és érdekekkel bírnak, hanem a mult jogéletének megannyi jelenségeit, mint a nemzetek kulturájának, az emberiség fejlődésének mozzanatait vizsgálódása körébe kell vonnia, mert így lesz az emberiség megismerésének tudományává, valóban történelemmé.

Az a felfogás, hogy a jogtörténet merőben a jogdogmatikának céljai előmozdítására szolgáló s nem önnön-jogosultsággal bíró studium, ennek, mint jogi tudománynak a mivelése tekintetéből is hátrányos következményeket vont maga után, mert a jogtörténetnek a tételes jogok tanulmányozása szempontjából kiinduló beosztását és módszerét eredményezte.

A jogtörténetnek ilyen helytelen, mert e jogi tanszak érdekei s igényei tekintetéből meg nem felelő beosztása az, mely annak anyagát külső és belső jogtörténetre osztva tárgyalja, az előbbi keretében a koronként szereplő jogforrások történetét, az utóbbi körében pedig a jogintézmények fejlődését ismertetve. E felosztás nem egyéb, mint a tételes jogok tárgyalásánál szokásos módszernek a jogtörténetre való alkalmazása, amennyiben a dogmatikus jogi tudományok körében a tételes jogintézmények magyarázatát azok kuffőinek ismertetése szokta megelőzni. A jogtörténetnek a pozitív jogok tanulmányozása szempontjából kiinduló ez a felosztása figyelmen kívül hagyja, hogy a jog forrásainak s intézményeinek fejlődése egymással szoros és szerves kapcsolatban megy végbe s ezért a kettőnek elkülönítése a jogi élet megannyi ágának és nyilvánulásának a historiai fejlődés menetében való összefüggése megértését akadályozza, miért is e felosztás mellett a jognak, mint szerves és élő egységnek organikus fejlődéséről biztos áttekintést nem nyerhetünk. Különben is a

szétválasztás mereven alig vihető keresztül, mert a jogforrások tartalmának ismertetése, bármily általánosságban történjék is az, már a belső jogtörténet körébe vág. A koronkénti szereplő kútfőknek azok tartalmának megismertetése és jellemzése nélkül való pusztá elősorolása pedig jogtörténetnek egyáltalán nem lesz tekinthető.

Hasonlókép helytelen, mert szintén a tételes jogok tanulmányozása érdekéből és nem a jogtörténet sajátos jelleme és feladata szempontjából indul ki, az úgynevezett szisztematikus vagy etnografikus tárgyalási módszer, mely a jogtörténet anyagát a jogélet elágazási szakai s intézményei szerint csoportosítva s akként adja elő, hogy minden egyes intézménynek vagy önnállóul felvett intézménycsoportnak a fejlődését, keletkezésétől megszüntéig illetve jelenlegi mivoltáig egyfolytában adja elő. A jogtörténetnek ez a tárgyalási módszere szintén nem egyeztethető össze e stúdium sajátos feladatával és igényeivel. A szisztematikus kutatási mód ugyanis figyelmen kívül hagyja, hogy a jogélet mint élő egység fejlődik s egyes ágai és intézményei egymással szerves összefüggésben és kölcsönhatásban nyerik koronkénti jellemüket és átalakulásukat. A jogtörténet tárgyalása tehát helyesen csakis az úgynevezett kronologikus vagy szinkronisztikus módszer szerint történhetik, mely a fontosabb jogforrások keletkezése s a nevezetesebb jogintézmények átalakulása szerint felvett időpontok alapján e tudomány anyagát korszakokra bontja s minden korszak keretében annak sajátlagos jogélete megannyi alkatelemét egymás mellé állítva adja elő,* ami módot ad arra, hogy az illető kor jogi életét a maga szerves egészében és összefüggésében tanulmányozhassuk és áttekinthessük.

* *Zöpfel*, Deutsche Rechtsgeschichte, 4. Aufl. I. köt. 31. l.

A jogtörténet ilyen értelemben vett tudományos feladatának és jelentőségének hangoztatásával a magyar jogirodalom körében alig találkozunk. Csak Hajnik Imre utal némileg, bár ő sem teljes határozottsággal, a jogtörténetnek az általános népelet, illetve a nemzetek kultur-történelme szempontjából való jelentőségére, midőn hangsúlyozza, hogy a jogélet mint az összes népelet egyik nyilvánulása szükségkép osztozik azon szellemben, mely azt koronként áthatja s mely szellem ép a népelet megannyi terén működő tényezők s erők összhatásának eredménye s hogy ennélfogva a szellem, mely az egyes népek jogát áthatja, ezek sajátlagos gondolkozásának is kifejezője és így a koronkénti jogi szervezet ismerete nélkül lehetetlen a népelet egészének fejlődéséről alapos ismeretet szereznünk s helyes felfogást alkotnunk.*

Igen tisztelt Egyetemi Közgyűlés! Az 1912. évi 36. t.-cikk, mely kimondja, hogy Debrecenben és Pozsonyban fokozatos fejlesztés mellett tanszabadsággal felruházott m. kir. tudományegyetem állittatik fel, nemcsak hazai felső oktatásunknak, de egyáltalán a magyar kulturának a történetében új korszakot nyit meg. Ez a törvény megoldotta az új egyetemek felállításának több mint három évtizeden át vitatott kérdését és a magyar tudományos világnak, sőt mondhatjuk, az egész nemzetnek egy régóta táplált óhaját váltotta valóra.

Az új egyetemek megnyiltát, — dacára, hogy az már a reánk szakadt véres küzdelem közepette ment végbe, — mint elsőrendű közművelődési eseményt fogadta és üdvözölte nemcsak hazánknak, de a velünk szövetséges viszonyban levő Németországnak tudományos közvéleménye is.

* *Hajnik I.*, Magyar alkotmány és jog az Árpádok alatt, 24. l.

Az Erzsébet-egyetem megnyiltáról őket értesítő átiratunkra ugyanis a német egyetemek a legmelegebb hangon választak s egyetemünk felállítását olyan közművelődési esemény gyanánt üdvözölték, mely nemzetünk kulturális fejlődéskéességének, történelmi hivatásának s a jövőbe vetett rendithetetlen bizalmának nyújtja fényes tanujelét.

A világháború, az állami létünkért folytatott élet-halál harc, mely annyi kulturális és gazdasági alkotásnak útját vágta, az új egyetemek kiépítését is hátráltatja, sőt egyetemünknek még a mai szűk keretek között való működését s tanári karának az egyetem teljes kiépítésére irányuló fáradozását is megnehezíti.

Ámde a rendkívüli idők rendkívüli erőfeszítést kívánnak s ezért mi, egyetemi tanárok, az isteni gondviselésbe vetett rendithetetlen bizalommal fogjuk — a súlyos viszonyok dacára is — teljesíteni kötelességeinket és így minden lehető s nézetünk szerint alkalmas eszközt és módot fel fogunk használni, hogy egyetemünk továbbfejlesztésének nagy munkáját előbbre vigyük. Legsürgősebb feladatunk gyanánt fogjuk pedig tekinteni az *orvosi fakultás kiépítése érdekében* szükségessé lépések megtételét.

Mikor az új egyetemek felállításáról szóló törvénynek a tervezetét gróf Zichy János akkori kultuszminiszter a törvényhozáshoz benyújtotta, annak indokolásában azt a kijelentést tette, hogy „*az annyira szükséges új orvostudományi kart okvetlenül Pozsonyban kell felállítani.*“ És a törvény második §-a is azzal az indokolással, — hogy a pozsonyi állami kórház, mint az egyetem orvostudományi karának kiegészítő része, az orvostudományi kar létesítése céljából a kultuszminiszter tárcájába vétetett át, — *csakis a pozsonyi orvosi kar szervezését* hangsúlyozza s Debrecen számára az orvostudományi fakultás felállítását csak arra az esetre helyezi kilátásba, ha e városban

majdan az egyetemi oktatás céljainak megfelelő közkórház állittatik fel.

Az egyetemi törvény indokolása e kérdésre vonatkozólag még a következő fontos megjegyzést tartalmazza: „A pozsonyi állami kórházi épületek, azon tekintélyes javítási és új építkezési munkálatok folytán, amelyeket az utóbbi évtizedben a belügyi kormány ott végeztetett, olyanok, hogy aránylag nem túlnagy kiadással klinikákká átalakíthatók. Tantermeket, laboratóriumokat könnyű lesz hozzájuk építeni úgy, hogy a kórházi intézmények a klinikai oktatás céljainak is teljesen meg fognak felelni. Új nagyobb szabású építkezésekre csak az elméleti (bonctani, élettani stb.) szakon lesz szükség, úgy, hogy az orvostudományi karnak fokozatos felállítása Pozsonyban rövid idő alatt sikeresen keresztülvihető.“ Tehát a törvény s indokolása *nyíltan elismeri Pozsonynak prioritását az orvostudományi kar felállításához*, aminthogy szinte nemzeti köztudattá vált, hogy e kar szervezéséhez *a szükséges előfeltételek első sorban Pozsonyban találhatóak fel* s köztudomású dolog, hogy ugyanezt Trefort Ágoston már a múlt század nyolcvanas éveiben hangsúlyozta.

Gróf Zichy János volt kultuszminiszternek fentidézett nyilatkozata dacára, melyet pedig az egyetemi törvény hiteles interpretációja gyanánt kell tekintenünk, azt látjuk, hogy a pozsonyi egyetem orvosi fakultásának építkezési munkálatai még jóformán meg sem indultak, holott a debreceni egyetemenél az orvoskari klinikák nagy részének, úgyszintén az egyes orvostani intézeteknek a felépítése is immár a befejezés előtt áll.

Tehát valóban itt az ideje, hogy az új egyetemekről szóló törvény s annak indokolása értelmében nyomatékosan kérjük a közoktatásügyi miniszter úr Ó Nagyméltóságától Pozsony törvénybe iktatott igényének sürgős kielégítését,

annyival is inkább, mert, nézetünk szerint, itt nem csupán Pozsony város közegészségügyi s kulturális szükségletéről, hanem igazán országos érdekű feladat megoldásáról van szó. Az orvosi karnak egyetemünkön mielőbbi szervezését ugyanis — különösen a háború számos tapasztalata és tanulsága — fokozottan égető szükségletté tette, mert hiszen a háborúban történt sebesülések és a háború következtében beállott megbetegedések óriási száma, a népszaporodás előmozdítása s az e célból szükséges hygienikus intézkedések elodázhatatlanul követelik, hogy a közegészség s az orvosképzés ügyét az állami kormányzat a legnagyobb gonddal és eréllyel felkarolja, mindenek előtt pedig kiválóan képzett s az eddiginél nagyobb számú orvossal biztosítsa a közegészségügy fejlődését és elsőrendű egyetemi intézmények útján mozgítsa elő a betegek, főkép a rendkívüli viszonyok folytán oly ilyesztő számban elsatnyult csecsemők gyógykezelését. Ezek a nagy állami és szociális kötelességek sürgetően követelik a pozsonyi orvostani fakultás mielőbbi kiépítését s úgy véljük, hogy igazán a nemzetnek teszünk szolgálatot, midőn *orvosi fakultásunknak sürgős kiépítését és berendezését, mint országos érdekű ügyet* a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Ó Nagyméltóságának a legnyomatékosabban magas figyelmébe ajánljuk.

Különben egyáltalán abban a nézetben vagyunk, hogy *egyetemünk egykarúsága továbbra már nem tartható fenn*, mert az universitas scientiarum fogalma egykarú egyetem létezését kizárja s így, amennyire a jelen viszonyok nehézségei engedik, minden előkészületet kötelességünk megtenni egyetemünk csonkaságának megszüntetésére s tervszerűen dolgoznunk kell az egyetem mielőbbi teljes betetőzése érdekében. S épen azért sürgősen meg kell oldani az egyetem megannyi karainak s intézeteinek

— ide értve az egyetemi könyvtárt is — célszerű elhelyezésére vagyis az egyetem végleges felépítésére alkalmas teleknek a kérdését, hogy az összes egyetemi építkezések az annyira óhajtott áldásos béke bekövetkeztével tüstént megkezdhetők legyenek.

Különben a harmadik és negyedik fakultásnak, t. i. a bölcséleti és gazdaságtudományi karoknak tüstént az orvosi kar után leendő felállítását is szorgalmaznunk kell. Az előbbiét azért, mert, amint az az 1912 : 36. törvénycikk indokolásában is hangsúlyozva van, a matematika-természettudományi kart az orvostudományi karral kapcsolatban kell megalkotni és mert a bölcsészeti tudományok tanítása és művelése hatalmasan kifejezésre juttatja és emeli az egyetemi oktatásnak igazán univerzális jellegét és tudományos színvonalát. A gazdaságtudományi kar felállítása pedig hazánk agrikultúr jellegében, valamint azon fontos körülményben találja indokolását, hogy a háború okozta rombolás folytán az anyagi javakban, gazdasági értékekben beállott nagymérvű apadást a termelés fokozásával kell majdan pótolni, ami elsősorban a gazdasági szakképzettség erőteljes és céltudatos fejlesztésével lesz biztosítható.

De amellett, hogy egyetemünk mielőbbi teljes kiépítése érdekében komoly és erélyes akciót szándékozunk indítani, egyúttal minden célra vezető eszköz felhasználásával rajta leszünk, hogy a pozsonyi egyetem a maga tudományos hivatását a mai szűk keretek között is minél eredményesebben tölthesse be.

A jog- és államtudományi kar még a múlt tanév folyamán elhatározta tiz szemináriumnak a felállítását s a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr erre vonatkozóan tett javaslatunkat elfogadván s az ezen üdvös intézményhez szükséges anyagi eszközöket áldozatkészen rendelkezésünkre bocsátván: semmi akadályja sincs immár

annak, hogy a szemináriumok működésüket még a jelen szemeszter folyamán megkezdjék. Mondanom is felesleges, hogy egyetemünk ifjúsága részére ezzel egy hathatós instituciót alkottunk meg, mely a tanárok s hallgatók közötti tudományos érintkezést közvetlenebbé s bensőbbé fogja tenni, előmozdítandja a tudományos szelekciót s biztosítani fogja az annyira kívánatos egyetemi szukkreszcenciát.

De gondoskodásunk tárgyát fogja képezni az ifjúság szociális és jólléti érdekeinek előmozdítását célzó intézményeknek a megalkotása is, amit annál is inkább első rendű feladatnak kell tekintenünk, mert, sajnos, kétségbevonhatatlan tény, hogy Pozsonyban a megélhetési viszonyok az ország összes városai között a legnehezebbek.

Épen azért egy nemesszívű emberbarát, dr. Gárdos János volt budapesti orvos milliós alapítványának bennünket illető körülbelül évi tizenhatezer koronát kitevő kamatai felhasználásával megnyitottuk a Mensa Academicát s reméljük, hogy azt e tanév folyamán még inkább felvirágoztatjuk. De emellett addig is, míg az annyira kívánatos *Diákház* illetve *egyetemi internátus* létesíthető volna, szegényebb sorsú s kiváló előmenetelű hallgatóinkat ingyen lakásban kívánjuk részesíteni, hogy anyagi küzdelmektől mentve szentelhessék magukat a tudományos képzés nagy feladatának.

Tárgyalás alá vettük és a tanév folyamán okvetlenül a megoldás stádiumába juttatjuk az ifjúság testi erejének, egészségének biztosítása, szellemi és erkölcsi fejlődése szempontjából oly nagy fontosságú *egyetemi sporttelep* létesítésének a kérdését s végül tervszerűen és a művelt közönség tudományos továbbképzésének alkalmas módon és keretekben meg fogjuk valósítani a *szabad egyetemi tanítás* intézményét. Biztosítottuk továbbá a beteg egyetemi hallgatók ingyenes gyógykezelését és ápolását, valamint gyógyszerekkel kedvezményes áron való ellátását.

De az ifjúság testi ellátásának, erkölcsi nevelésének és szociális érdekei kielégítésének biztosítása érdekében teendő intézkedések betetőzéseül a *Diákház (Diákotthon)* majdani kiépítését kell tekintenünk. Ez alatt olyan, némileg az angol College-ekhez hasonló — bár ezektől némileg eltérő — intézményt kell értenünk, mely az egyetemi ifjúság állandó otthonául szolgál és amellet, hogy az ifjúság testi ellátását biztosítja, egyúttal az ifjúság életének oly szükségleteit is kielégíti, melyeket a tantermek, laboratóriumok, sőt még az internátusok is, természetüknél fogva kielégítetlenül hagynak, t. i. szociális életszükségleteit. Tehát keretet adva az egész ifjúsági társasélet folytatása számára, otthont teremt az ifjúsági élet rendre kialakuló szerveinek, kapcsolatot hoz létre az egész által az egyes fakultások népe közt s míg a szolidaritás és összeforrottság érzését fakasztja és táplálja, egyszerre szolgál az egyetemi közszellemnek s az egyesek nevelésének.

Hálás köszönettel kell felemlítenem Pozsony szab. kir. város törvényhatósági bizottságának abbéli áldozatkészségét, hogy hallgatóink részére pályadíjak céljából évi 1200 korona összeget volt szíves rendelkezésünkre bocsátani, ami lehetővé tette, hogy ifjúságunkat az önképzésre s mélyebb és önállóbb buvázkodásra tudományos pályatételek kitűzésével is serkentsük.

Midőn ezért meleg köszönetet mondok, legyen szabad egyúttal városunk társadalmát, különösen pedig Pozsonyvármegye és szab. kir. város érdemes főispánját, Bartal Aurél úr Ó Méltóságát s városunk buzgó polgármesterét, Brolly Tivadar úr Ó Nagyságát ünnepélyesen felkérni, hogy bennünket egyetemünk fejlesztésére és ifjúságunk javára irányuló munkásságunkban eddig tapasztalt nagybecsű jóindulatukkal, érdeklődésükkel és befolyásukkal továbbra is támogatni kegyeskedjenek.

Tisztelt Uraim! Egyetemi Polgárok!

Egyetemünk tanári testülete nevében örömmel üdvözölöm az új tanév ünnepélyes megnyitása alkalmából Önöket, kiket a szellemi erőgyűjtés nagy feladata, nemes vágya vezetett e kultúrintézet falai közé. Használják fel a tudományszerzésnek egyetemünkön az Önök rendelkezésére álló eszközeit ismereteik gyarapítására, minél szélesebb körű, minél gazdagabb műveltség szerzésére s végezzék e nagy cél érdekében tanulói kötelelességeiket lankadatlan szorgalommal s komoly, céltudatos munkássággal.

E kötelelességek között első helyen áll az egyetemi előadások lelkiismeretes látogatása, mint amely a tudományos ismeretek megalapozásának elengedhetetlen feltétele. Sajnos, hogy nemcsak az egyetemi ifjúság körében, de, mondhatni, egész társadalmunkban azon, az ifjúság közszellemét megmételtyező, kötelelességtudását lazító felfogás, az a balhiedelem honosodott meg, hogy a jog- és államtudományi képzettséget az egyetemi előadások hallgatása nélkül is el lehet sajátítani. S innen állott elő az a megdöbbentő jelenség, hogy az egyetemi hallgatók s különösen a jogászifjúság tulnyomó része leckelátogatási kötelezettségének egyáltalán nem, vagy hanyagúl tesz eleget.

Pedig az élő szóbeli előadásokat semmiféle, ha még oly kitünő tankönyv sem pótolhatja, annál kevésbé pedig a kompendiumok avagy ú. n. jogszanatóriumi termékek olvasgatása. Akik az egyetemi előadásokat elhanyagolják, azok biztos ismeretekre s a tananyag tömege feletti uralomra nem képesek szert tenni. Mert higyjék el, t. Uraim, hogy a tudomány a tanár előadása által lesz élő valósággá, mint amely a tanulót a legbiztosabban kalauzolja és irányítja az ismeretek körében s előtte megvilágítja az illető tudománynak egész rendszerét, valamint egyes tantételeit. Tehát azok, akik az egyetemre előadások hallgatása cél-

jából el nem járnak, csak hiányos és rendszertelen ismeretekre tehetnek szert és tudományos alapvetés hiányában nem lesznek képesek a gyakorlati élet terén egykor reájuk váró kötelességeket hiven betölteni.

Egyébiránt gyakran még az előadásokat látogató ifjagnál is hiányzik az igazi tudományszeretet, a komoly figyelem, az odaadó érdeklődés a jogi studiumok iránt. Közülök alig egy kettő készít magának a tanár által közöltekről jegyzeteket, holott ez mindannyijuknak múlhatatlan kötelessége volna. Valóban sok egyetemi hallgatóra reá illenek a nagy bölcsésznek, Senacá-nak szavai: „Sonum tantum verborum ad aures vestras pervenit, quod significet, non quaeritis“. Így aztán természetes, hogy az előadott tananyagnak részletes feldolgozásáról, alapos átértéséről a hallgatók tulnyomó többségénél szó sem lehet.

A legkomolyabban figyelmeztetem azért Önöket, hogy járjanak el óráról-órára szorgalmasan a tanárok által hirdetett leckékre, hallgassák figyelemmel az előadásokat, készítsenek azokról jegyzeteket s az előadáson hallottakat törekedjenek nem csak elsajátítani, de egyuttal a szakba vágó jogirodalmi termékek szorgalmas és öntudatos tanulmányozásával kimélyíteni. S legyenek meggyőződve, hogy ha e tanácsomat követik, úgy biztosan fognak haladni a szellemi művelődés útján s a tanulásban, a tudományos kutatásban igazi szellemi gyönyörűséget fognak találni.

Kérem egyáltalán Önöket, hogy végezzék tanulói kötelességeiket lelkes odaadással, ideális tudomány-szeretettel s használják fel ifjúságuk szép idejét minél gazdaságosabban kiképeztetésükre, a jövő feladataihoz megkivántató tudományos készültség megszerzésére!

Kivételes, vésszel és viharral teljes történelmi időket élünk s egész társadalmunknak, a haza minden egyes polgárának céltudatos, komoly munkájára van szükség,

hogy megbirkózhasunk a reánk szakadt világháború rettenetes veszedelmeivel s képesek legyünk megmenteni ezer éves állami létünk és nemzeti kulturánk azon nagy kincseit, melyeket az elődök munkája és áldozatkészsége szerzett meg és tartott fenn számunkra.

És ha bekövetkezik az, amit a magyarok Istenétől esdve kérünk, hogy élet-halál harcunknak diadalmas befejeztével felvirrad reánk a tartós béke áldást hozó korszaka: határt nem ismerő áldozatkészséggel s minden erőnket összeszedve, energiánkat igazán a végletekig fokozva kell majdan a háború okozta gazdasági s kulturális veszteségek kipótlásán munkálkodnunk.

Serkentse, buzdítsa tehát Önöket, tisztelt Uraim, megfeszített, komoly tudományos tevékenység kifejtésére az a felemelő tudat is, hogy ebben a nagy nemzeti munkában, melyet igazán új honfoglalásnak nevezhetünk, összes erőnk megfeszítésével közreműködni megannyiunknak legszentebb hazafias kötelessége leend s hogy amikor magunkat teljes odaadással e nagy feladatnak szenteljük: akkor annyi balsors által tépett, tengernyi szenvedést átélt nemzetünknek felvirulását, szebb és boldogabb jövőjét készítjük elő!

A m. kir. Erzsébet-tudományegyetem 1916—17-ik tanévét ünnepélyesen megnyitottnak nyilvánítom!

